

Andrej
Bekeš

»Ah, japonščina ni težka, no ja, morda je pisava malo bolj zahtevna,« pravi dr. Andrej Bekeš, predstojnik oddelka za azijske in afriške študije na filozofski fakulteti. Ta teden Ljubljana gosti skoraj tisoč japonologov z vsega sveta. Povod za ta množični obisk je mednarodna konferenca Evropskega združenja za japonske študije EASJS (European Association for Japanese Studies).

Japonska je v Evropi zanimiva ne glede

Tekst

Lidija Pavlovčič

Foto

Jože Suhadolnik

Strokovnjaki s področij, kot so japonsko jezikoslovje, ekonomija, filozofija, kulturologija, sociologija, zgodovina, literatura, gledališče in še nekaj drugih, z evropskih, japonskih, ruskih in ameriških univerz se na tako velikih konferencah zberejo vsako tretje leto. Na zadnji v Tallinnu so izbrali Ljubljano za gostiteljico 14. konference združenja EASJS. Zakaj? Ker naj bi se Ljubljana z geografsko lego v srednji Evropi najbolj ujemala z okvirnim izborom združenja, in sicer, da je po predzadnjem srečanju na evropskem jugu leta 2008 v italijanskem mestu Lecce in zadnjem leta 2011 na severu v estonskem Tallinnu dozorl čas, da se leta 2014 zberejo v osrčju Evrope, ki je dokaj blizu tudi rahlo spregledanemu Balkanu.

66

Dr. Bekeš, pred tremi leti ste na konferenci v Tallinnu predstavili kandidaturu ljubljanske katedre za japonologijo in zmagali. Kdo so bili tekmeči, ki so si prizadevali za organizacijo mednarodne konference Evropskega združenja za japonske študije?

To konferenco smo dobili v konkurenci z moskovsko državno univerzo, univerzo Pariz 3 in univerzo v Bukarešti. Naš adut je bil v tem, da smo v središču Evrope, kjer te konference še ni bilo. Glavni adut je bil, da smo se pokazali kot kredibilen kandidat. Univerza v Ljubljani in filozofska fakulteta imata izkušnje s takimi konferencami. Na našem oddelku smo imeli že veliko konferenco sinološke zveze Evrope, filozofska fakulteta je gostila velike slavistične in antropološke konference. Prepričali smo jih z referencami in dobrim programom. Oblikovali smo ga tako lično, da so nas spraševali, ali se prijavljamo še na kak turistični razpis. No, to je rečeno bolj v šal.

Stroški in iskanje virov za pokritje so po navadi težji del pri organiziranju tako zahtevne prireditve.

Stroški so sicer veliki, ker konferenca ne poteka samo na filozofski fakulteti in v prostorih univerze, ampak tudi v Cankarjevem domu ter filharmoniji, kjer je 31. avgusta zaključek. Najem teh dvoran ni poceni. Glavnino stroškov bomo pokrili s kotizacijami. Konferenco je s 30.000 evri finančno podprla Japonska fundacija, naš minister »Gregor« s šolskega ministrstva pa ni dal nič. Do danes smo dobili približno 2000 evrov donatorskih sredstev, s katerimi bomo pokrili kulturni program.

Prva mednarodna konferenca združenja EASJS je bila leta 1976 v Zürichu. Leta 1995, torej 19 let kasneje, ste ustanovili katedro za japonologijo, in zdaj po 19 letih delovanja katedre organizirate mednarodno konferenco. Se v številki 19 skriva kaka vzhodnjaška simbolika?

To je tako kot pri škrlatih, na vsakih 19 let pridejo ven iz zemlje. No, v resnici ni nobenega globljega pomena, morda pomeni nekaj le to, da je združenje EASJS potrebovalo določen čas, da je odraslo in se razvilo do te mere, kjer je zdaj. Tudi mi na katedri za japonologijo na oddelku za azijske in afriške študije smo potrebovali 19 let, da smo dozorili do stopnje, da lahko tu na filozofski fakulteti gostimo tako velik dogodek.

Velik dogodek je v Ljubljano privabil japonologe z vsega sveta. Od kod natančneje?

Prijavljenih je približno 940 ljudi, od teh jih je večina iz Evrope, približno četrtnina iz Japonske in približno petina iz Amerike in preostalih regij. Če gledamo po državah, so tu ljudje iz Indije, Kitajske, Tajvana, Filipinov, držav jugovzhodne Azije in številnih drugih. Evropsko združenje za japonske študije obsega vse vidike japonskih študij, od poučevanja japonskega jezika do ekonomije, filozofije, filma in umetnosti; gre za vsa področja, ki se tako ali drugače ukvarjajo z Japonsko. To ilustrira tudi število sekcij na letošnji konferenci, ki jih je 15 skupaj s podsekcijami. Sekcije so vsebinsko zasnovane tako, da potekajo kot 15 majhnih kongresov s približno 600 nastopajočimi. Štirinajste mednarodne konference združenja EASJS se udeležujejo strokovnjaki, profesorji oziroma visokošolski učitelji in doktorandi. Na ljubljanski konferenci, ki traja od torka do sobote, bo 200 ude-

ležencev več kot na tallinnski, kar kaže, da interes za Japonsko narašča.

Se samo Evropa bolj zanima za Japonsko?

V Evropi narašča zanimanje, v Ameriki pa niha. Tam se spreminja interes glede na ekonomsko usodo. Ko je v osemdesetih letih Japonska pokala po šivih zaradi hitrega ekonomskega razvoja, je bila v ZDA to najbolj preučevana regija, ko pa je v devetdesetih letih začela gospodarsko pešati, so tudi oddelki za japonologijo v Ameriki začeli usihati. V Evropi se očitno akademska pozornost ne spreminja tako hitro, ker so pomembni tudi drugi vidiki. Japonska je zanimiva ne glede na svojo gospodarsko usodo. Japonske študije so v Evropi živahne morda tudi zato, ker je tu priljubljena japonska pop kultura, od risanih filmov, stripov do miselnih iger, kot je sudoku.

Kakšen pomen ima konferenca za vaš oddelok?

Za oddelok za azijske in afriške študije in za katedro za japonologijo je konferenca pomembna, ker je prva generacija naših študentov ne samo diplomirala, ampak tudi doktorirala in postala mlada delovna sila na oddelku. Zanje je zelo pomembno, da spoznajo, kako to področje deluje v Evropi.

Kako velika je katedra za japonologijo v Ljubljani?

na svojo gospodarsko usodo

celotnem produktu že pred nekaj leti prehite-
la Japonsko.

Z regijo ima veliko gospodarskih stikov tudi Slovenija. Žal je naša trgovinska bilanca negativna, ker več od tam uvozimo, kot tja izvozimo. Propulzivna podjetja že precej sodelujejo s to regijo, idrijski Kolektor ima celo tovarno v Južni Koreji. Čeprav je trajalo kar dolgo, se v zadnjih letih gospodarski stiki Slovenije z Japonsko razvijajo bolj pospešeno. Panasonic je vstopil v Gorenje, imamo japonsko investicijo Yaskawa v Ribnici in še nekaj podjetij, ki so v Sloveniji precej ustvarjalna in jih navzven ni videti.

Japonska poslovna kultura je drugačna od naše, ne samo od slovenske, ampak nasploh od evropske.

Japonci se nam morda zdijo preveč obotavljivi, v bistvu pa so zelo natančni in premišljeni. Značilnost japonskega pristopa je, da niso za kratke nočne avanture. Preden vzpostavijo stik, traja kar nekaj časa, toda potem taki odnosi trajajo dolgo in so po navadi zelo kvalitetni. Nekateri njihove poteze so zelo blizu slovenskim, če sodim po naših stikih v akademski sferi. S kolegi iz Japonske čutimo, da smo na isti valovni dolžini. Dobro sodelujemo s številnimi japonskimi univerzami. Potencial tudi za gospodarsko sodelovanje je še zelo velik.

Je odlično akademsko sodelovanje pomagalo pri navezovanju poslovnih stikov?

No, to je proces, ki traja. Poslovanje s tako oddaljeno državo, kot je Japonska, je drugačno od sodelovanja s sosednjima Italijo in Avstrijo ali pa Nemčijo. Koristno je seveda, če so v podjetju ljudje, ki obvladajo jezik in poznajo kulturo. Za boljše poslovne stike z vzhodno Azijo pomaga, da vzgajamo ljudi, pa ne samo za Japonsko, ampak tudi za Kitajsko in Korejo.

Imamo že več kot 150 diplomantov japonologije v zadnjih 19 letih. Vsako leto namreč diplomira približno 15 študentov. Od začetka katedre leta 1995 je trajalo pet let, preden so diplomirali prvi japonologi. Najbolj motivirani študentje pol leta ali celo eno leto študija opravijo na Japonskem na eni izmed tamkajšnjih univerz. Tako si zelo izboljšajo poznavanje jezika, iz prve roke doživijo občutek za to deželo in kulturo. Ko končajo študij, so zaposljivi v gospodarstvu in kulturi, tako rekoč povsod.

Kaj pa obratna smer študentske izmenjave? Prihajajo japonski študentje k vam na fakulteto?

Tudi v tej smeri imamo bogat urnik izmenjav, le profil študentov je drugačen. Pri nas gre vsako leto sedem ali celo deset študentov dodiplomskega študija na enoletno izmenjavo in dva ali trije magistrskega študija. Veliko ambicioznih študentov nadaljuje doktorski študij na Japonskem.

Z japonske strani je profil drugačen: zelo veliko študentov prihaja na krajše programe izmenjave do enega meseca. Po navadi se odločijo za program spoznavanja slovenske kulture. Slovenija na Japonskem ni znana tako kot kaka Francija ali Amerika. Japonskim študentom na našem oddelku pripravimo predavanja v japonščini o Sloveniji, o zgodovini in

kulturi. Pri uvodu v slovenski jezik pa se en mesec učijo slovenščine, hkrati se spoznajo tudi z našimi študenti. Japonski študentje najraje pridejo k nam marca, ko so na japonskem pomladne počitnice, ali pa poleti, julija.

Drugi profil izmenjave so študentje, ki so bodoči učitelji japonskega jezika, usmerjeni v pouk japonščine kot tujega jezika. Ti študentje tretjega ali četrtega letnika imajo pri nas didaktično prakso, vodijo brezplačne tečaje japonščine. Slušatelji takih razredov so v glavnem gimnazijci iz Ljubljane in širše okolice, tečaj pa traja dva do štiri tedne.

Japonski študentje si vzamejo samo en mesec za izmenjavo. Zakaj?

To je zaradi japonskega načina novačenja in zaposlovanja diplomantov v podjetjih. Japonske univerze hvala bogu niso šle skozi bolonjski proces, zato imajo podoben visokošolski sistem, kot je bil pri nas pred reformo, torej štiri leta dodiplomskega študija, dve leti magistrskega in tri leta doktorskega študija. Večina diplomantov dodiplomskega študija se potem zaposli, podjetja jih začnejo novačiti že v tretjem letniku. To pomeni, da študentje že v tretjem letniku hodijo v podjetja na različne seminarje, zelo malo med njimi je takih, ki bi namesto tega šli rajši malo po svetu in si tako širili obzorje. Večina si ne privoščijo daljše odsotnosti, zato ne pridejo sem za eno leto.

No, kljub temu imajo japonski diplomanti podobne težave, kot jih imajo naši v Sloveniji. Tudi tam je težko takoj dobiti stabilno zaposlitev. Na Japonskem se samo okrog 60 odstotkov diplomantov takoj zaposli v redni službi. Vsaki dve leti pride k nam en študent na enoletno izmenjavo. Teh, ki pridejo na enomesečno spoznavanje slovenske kulture, je pa 10 do 15 vsako leto. Ta hip imamo eno dodiplomsko študentko slavistike na enoletni izmenjavi, študira češčino na tokijski univerzi za tuje jezike. Ob češčini se je odločila, da bo študirala še slovenščino, in zato je prišla za eno leto sem.

Kaj v slovenski kulturi najbolj pritegne japonske študente?

Najprej vidijo, da niso ogroženi, slovenska mesta so majhna in niso natrpana z ljudmi, kot so na Japonskem, zato nimajo občutka, da so izgubljeni. Hitro opazijo tudi bolj sproščeno ozračje pri nas. Smisel takih izmenjav je tudi v tem, da se ljudje med sabo spoznajo. Bolj ko se poznajo, manj je predsodkov. Ena od japonskih študentek socialnega dela je prišla k nam najprej na kratko izmenjavo, toda v Sloveniji se je navdušila za zgodovino, zato se je začela ukvarjati z zgodovino 19. in 20. stoletja te regije in se zdaj v Ljubljani vpisuje na doktorski študij zgodovine.

Zanimivo je, da pride sem na izmenjavo več deklet kot fantov. Fantje razmišljajo bolj konvencionalno, želijo hitro diplomirati, se zaposliti in pri 65 letih upokojiti. Pri dekletih pa je raziskovalni duh bolj živahen. Ena od prvih deklet, ki je prišla na izmenjavo, se je navdušila za gorsko kolesarjenje in kanjoning, diplomsko nalogo je zato posvetila potencialom turističnega razvoja pri ekstremnih športih v Sloveniji z vidika Japonske. Potem se je v Slo-

veniji zaposlila v turistični agenciji in zdaj ima sama podjetje. Je ena od vmesnikov, ki vodijo japonske turiste v Slovenijo.

Obvladati slovenščino v enem letu je možno, toda naučiti se japonskega jezika in tisoče pismenk v enem letu je, domnevam, skoraj nemogoče.

Japonski jezik je relativno enostaven. Za nekoga, ki mu je slovenščina materni jezik, tudi japonščina z vidika izgovarjave ni nič zahtevnega. Je bistveno bolj enostaven jezik kot kitajščina. Ima razmeroma enostavno in pregledno slovnično strukturo, toda zakomplicira se jezik pri pisavi. Japonska je, če se pošalim, imela to nesrečo, da njena sosedka ni bila Grčija z alfabetsko pisavo, ampak Kitajsko s tritisočletno tradicijo pisanja. Japonci so od Kitajcev skupaj s klasičnim kitajskim jezikom prevzeli logografsko pisavo, ko ena pismenka zapisuje eno besedo. Če se v družbi ne dogajajo radikalne spremembe, je težko spremeniti pisavo. Tudi v Evropi je latinščina vztrajala kot jezik znanosti in učenosti do 19. stoletja. Kitajska ni bila imperija, ki bi nastajal in izginjal, ampak je bila prestižna država skozi 2000 let. Tako je ostal tudi prestiž uporabe kitajskih pismenk.

Koliko japonskih pismenk se je treba naučiti za povprečno izobrazbo?

Čeprav je pismenk veliko, niso ovira. Z vidika tistega, ki se uči, je povezava logična: ena pismenka zapisuje eno besedo. Beseda je pomenska enota v jeziku, glas ni pomenska enota, glasovi samo ločijo pomen. Intuitivno je dosti težje doumeti glas in ga zapisati, kot pa intuitivno izluščiti besedo iz konteksta in jo zapisati.

Osnovni, standardizirani fond pismenk, ki se uporablja za dnevno časopisje, za poučevanje in tako denimo do povprečne izobrazbene ravni ter za vsakdanjo rabo je približno 1900 pismenk. K temu je treba dodati še nekaj pismenk za lastna imena. To je približno zgornja meja človekovih kognitivnih sposobnosti. Izkazalo se je, da je bilo tudi v Mezopotamiji in Egiptu največ različnih hieroglifov ali klinopisnih znakov okrog 1500. Od 1000 do 2000 znakov se da brez težav naučiti. Dokaz je to, da na Japonskem in Tajvanu, ki sta bolj razvita kot Kitajsko, ni neptisnosti.

So študentje na katedri za japonologijo po treh letih študija dovolj pismeni?

V prvem letu pokrijemo 500 do 600 najbolj pogostih pismenk in vse temeljne stavčne vzorce, pogovorni besednjak pa obsega okrog 2500 besed. Naši študentje morajo po treh letih študija doseči bazični nivo jezika. To pomeni, da morajo poznati Japonsko in se pogovarjati na ravni, ki jo obvlada Japonec s končano srednjo šolo. Toliko jezika znajo študentje anglistike, ko pridejo v prvi letnik, študentje japonščine pa šele po treh letih. Mi začnemo študij iz nič, študentje anglistike pa imajo visoko podlago že v gimnaziji. Ko sem bil leta 1970 prvič na Japonskem, nekje na koncu svojega dodiplomskega študija matematike, sem dobil občutek, da po 15 letih šolanja ne znam nič, da sem nepismen.

Je razmeroma majhna, to je ta hip osem ljudi, štirje smo visokošolski učitelji, drugi pa asistenti in lektorji. Nas je približno toliko, kot jih je na katedri za sinologijo, ki je tudi na našem oddelku. V študijskem letu 2015/2016 bomo kot modul v okviru vzhodnoazijskih študij začeli korejske študije. S tem bomo pokrili najpomembnejši del vzhodne Azije. Naša vizija je, da se tudi na oddelku ukvarjamo z vzhodno Azijo kot regijo, ki je podobno kot Evropa zelo tesno kulturno povezana med sabo. Seveda je bila Kitajska magnet in izvor, ki je dal glavni akcent kulturnim osnovam regije.

Ukvarjate se z milijardo in pol prebivalstva v tej vzhodnoazijski regiji.

Če seštejemo vse države v regiji, je to milijarda in šeststo milijonov ljudi. Kitajska ima milijardo tristo milijonov prebivalcev, Japonska 128 milijonov, obe Koreji skupaj pa približno 80 milijonov. S kulturnega vidika spada zraven še Vietnam, ki je del kitajskega kulturnega kroga, in deloma Mongolija. Regija je po številu prebivalcev trikrat večja od Evrope. V njej je v osemdesetih letih izstopala samo Japonska, danes je Južna Koreja po produktivnosti že zelo blizu Japonske, Kitajska pa je po svojem